

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Мадей А.С.

асистент,

Інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА І ТЕНДЕНЦІЇ ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІА-ПРОСТОРИ

В умовах сучасних реалій українського медіа-простору історико-культурну проблематику доцільно розглядати не лише в галузевому аспекті – історичному, архітектурному, археологічному тощо, – як досі це робили більшість науковців, а й у контексті соціальних комунікацій – на основі соціально-комунікаційного підходу, саме у соціальному вимірі: з позиції того, як її висвітлення залежить від політичної та соціально-економічної ситуації у країні.

Засоби масової інформації, розкриваючи образи етнічної культури, символіку дій, обрядів, ритуалів, описуючи історичні події, тим самим об'єктивують образ самої нації, роблять його зрозумілим. Підхід, при якому етнологію, культурологію та журналістику розглядають у своїй взаємодії, необхідний сучасній медіа-системі полікультурної держави. У час активного відродження національної ідеї, актуалізації таких понять, як історична й колективна пам'ять, потрібні інноваційні прийоми журналістики для орієнтації масової свідомості, які дозволили б вийти за рамки тільки подієвого висвітлення історичної та культурної проблематики.

Історіографія питання дослідження історико-культурного контенту преси у контексті соціальних комунікацій перебуває на етапі формування. Внаслідок багаторічної «узурпації» вітчизняної науки радянською владою, партійною ідеологією окремі аспекти теми стали предметом уваги журналістикознавців, істориків, археологів, політологів та інших вчених лише з другої половини 1990-их років. Тільки з проголошенням незалежності, прийняттям Конституції України, нові соціальні умови поставили якісно інші завдання перед українськими

науковцями, у тому числі й щодо дослідження історико-культурного контенту ЗМІ.

Проблематика нашого дослідження є складовою, відгалуженням журналістики як фаху, теоретичний фундамент якої заклали відомі вітчизняні науковці (Д.М. Прилюк, А.З. Москаленко). Сучасні українські фахівці із питань соціальних комунікацій (В.В. Різун, Т.О. Приступенко, В.Ф. Іванов та ін.) успішно продовжують розвивати напрямок масово-інформаційної діяльності, вивчення правових засад діяльності ЗМІ. На особливу увагу заслуговують дослідження жанрових форм у журналістиці (В.І. Шкляр, Ю.Ф. Ярмиш, В.Й. Здоровега тощо), а також праці, де вивчено вплив газетного тексту, його стилістичних особливостей (О.Д. Пономарів, Н.Ф. Непийвода, А.І. Мамалига та ін.) [3; 5; 6].

Що стосується висвітлення культурної тематики, однією з головних є тенденція перетворення культури у «світську хроніку», розваги – «entertainment». Цю проблему, зокрема, було піднято і у лютому 2010 р. під час засідання круглого столу «Чим живе культурна журналістика» [1], який провела Британська Рада в Україні, організувавши дискусію з оглядачами відділів культури українських медіа, журналістами, що пишуть про мистецькі явища, менеджерами культури та представниками неурядових організацій, які так чи інакше опікуються цією проблематикою. Зокрема, оглядач журналу «ШО» Юрій Володарський констатував: «Культура відсувається все далі та далі, тобто її майже немає на шпальтах газет, а якщо вона й присутня, то до культури як такої це не має жодного стосунку – адже все це шоу-бізнес, celebrities тощо» [1].

Стосовно висвітлення історичного контенту у вітчизняній періодиці, виокремимо дві найяскравіші тенденції:

– Тенденція «олюднення публікацій». Її було озвучено 2013 р. під час Львівського медіафоруму, де дискутували головний редактор «Історичної правди» Вахтанг Кіпіані, історик та редактор публіцистичного блоку «Zaxid.net» Василь Расевич, репортер польського видання «Tygodnik Powszechny» Павел Решка та редактор англомовного щоквартальника «New Eastern Europe», що виходить у Польщі, Адам Рейгардт. Вахтанг Кіпіані висловив думку, що в умовах, коли інтерпретація визначних подій та персоналій української історії змінюється за указом президента, або міністра освіти, ЗМІ повинні виконувати просвітницьку функцію, а першим важливим етапом у цьому процесі є написання так званої побутової історії, історії конкретних родин. Адам Рейгардт зауважив: *«Нелегко говорити про серйозні речі*

людям, які найправдивішим джерелом інформації вважають вікіпедію та гугл. Теперішнє суспільство цікавить кількість постів, лайків та коментарів, а не глибинна історія» [4]. Вихід із цієї ситуації працівники журналу бачать саме в «олюдненні» історичних подій, коли замість сухих фактів читачам пропонують історії з життя.

– Тенденція «суб'єктивності подачі матеріалів». Сьогодні все частіше фахівці, серед яких й історик та редактор публіцистичного блоку «Zaxid.net» Василь Расевич, говорять, що симбіоз медіа та історії є дещо шкідливим. Адже в українських ЗМІ на історичні теми дискутують політики або академічні історики з конкретними політичними позиціями. Для перших «гордість за героїв минулого» – найпростіший спосіб мобілізації електорату, щоб змінити акценти з важливих соціальних проблем до питань історичної пам'яті [4]. У цьому плані можна говорити саме про таке явище, як суб'єктивність подачі історичних фактів – чи у публікаціях, авторами яких є власне «заангажовані» історики, чи у журналістських матеріалах, де подано коментарі, інтерв'ю із «заангажованими» істориками. Оскільки історія постійно є інструментом політичної маніпуляції, журналісти також можуть «підлаштовувати» інтерпретацію історичної події до відповідних політичних тенденцій.

Загалом основними тенденціями висвітлення історико-культурної проблематики у вітчизняній періодиці є:

- висвітлення питання культури та історії у ЗМІ України за так званим «залишковим принципом»;
- копійчані гонорари журналістів та неprestижність культурної, історичної журналістики;
- зростаюча малограмотність авторів, проблема «якості кадрів», що пишуть на історико-культурну тематику;
- процес поступової депрофесіоналізації кадрів – спеціалістів з історико-культурної проблематики;
- редактор і журналіст: змінюються ролі й завдання. Журналісти мають думати, на яку аудиторію орієнтовано текст, кого він може найбільше зацікавити, для кого буде корисним, наскільки збігається з аудиторією ресурсу, як вплине на комерційну частину, кому його можна продати тощо;
- журналістські матеріали стають персоніфікованими. Зараз важливо, хто саме подає інформацію і чи можна йому довіряти;
- перетворення культури у «світську хроніку», розваги – «entertainment»;
- «забруднення» українського медійного простору чужомовною, агресивною, порнографічною, низькопробною «культурою»;

– «олюднення» публікацій історичної тематики, коли замість сухих фактів читачам пропонують історії з життя;

– суб'єктивність подачі матеріалів історичної тематики, «підлаштування» інтерпретації історичних подій до відповідних політичних тенденцій;

– у зв'язку із подіями Євромайдану, конфліктом з Російською Федерацією, подіями в АТО/ООС: активізація засадничої ролі культури та історії у формуванні й просуванні цінностей та ідентичностей, із яких формує себе сучасне суспільство, а також помітне увиразнення активної і відповідальної ролі журналістів, культурних критиків, істориків, які стали головними коментаторами й лідерами думок суспільства, й не лише в Україні, а й на шпальтах світових медіа.

У процесі реалізації функцій журналістики одними з ключових є поняття національної культури, історії та національної спадщини. Адже саме мас-медіа фіксують зрушення в духовному житті суспільства. Роль преси щодо популяризації ідей, констатації та тлумачення історико-культурної проблематики – величезна, оскільки преса є важливим суб'єктом культурного та громадсько-політичного життя, інструментом впливу на свідомість людей, засобом формування суспільної думки.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт за результатами проведення з ініціативи Британської Ради в Україні «круглого столу» «Чим живе культурна журналістика» [Електронний ресурс]. – Британська Рада, 2010. – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org/uk/ukraine-press-room-media-discussion-report-ukr.pdf>

2. Дзеркало тижня. Україна. – 2004–2014. – Режим доступу: <https://zn.ua/>

3. Здоровега В.Й. Теорія і методика журналістської творчості / В.Здоровега. – Л.: ПАІС, 2000. – 180 с.

4. Історична дискусія у ЗМІ: будувати ідентичність чи просто писати правду? [Електронний ресурс]. – Львівський медіафорум, 2013. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/ukr/columns/51ac85d84c136/>

5. Кузнєцова Т.В. Транслявання національної культури сучасними ЗМІ: основні тенденції та перспективи [Електронний ресурс] / Тетяна Василівна Кузнєцова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vdpu/Soc_komun/2008_1/12.html

6. Москаленко А.З. Теорія журналістики: Навч. посібник / Анатолій Москаленко. – К.: Екс. об., 2002. – 334 с.

7. Семінар культурної критики та репортажу «Культура 3.0» [Електронний ресурс]. – CSM, 2014. – Режим доступу: <http://issuu.com/csmart.org.ua/docs/culture-3.0>